
Openbare bibliotheken in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden

Onderzoeksartikel

Laatst bijgewerkt: 18 februari 2025

De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) is niet alleen van toepassing op het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen in Europees Nederland, maar ook in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden. Dit overzeese deel van Nederland valt uiteen in de BES-eilanden en de CAS-landen. De afgelopen jaren zijn verschillende maatregelen genomen om de bibliotheekvoorzieningen van deze eilanden naar een hoger plan te tillen.

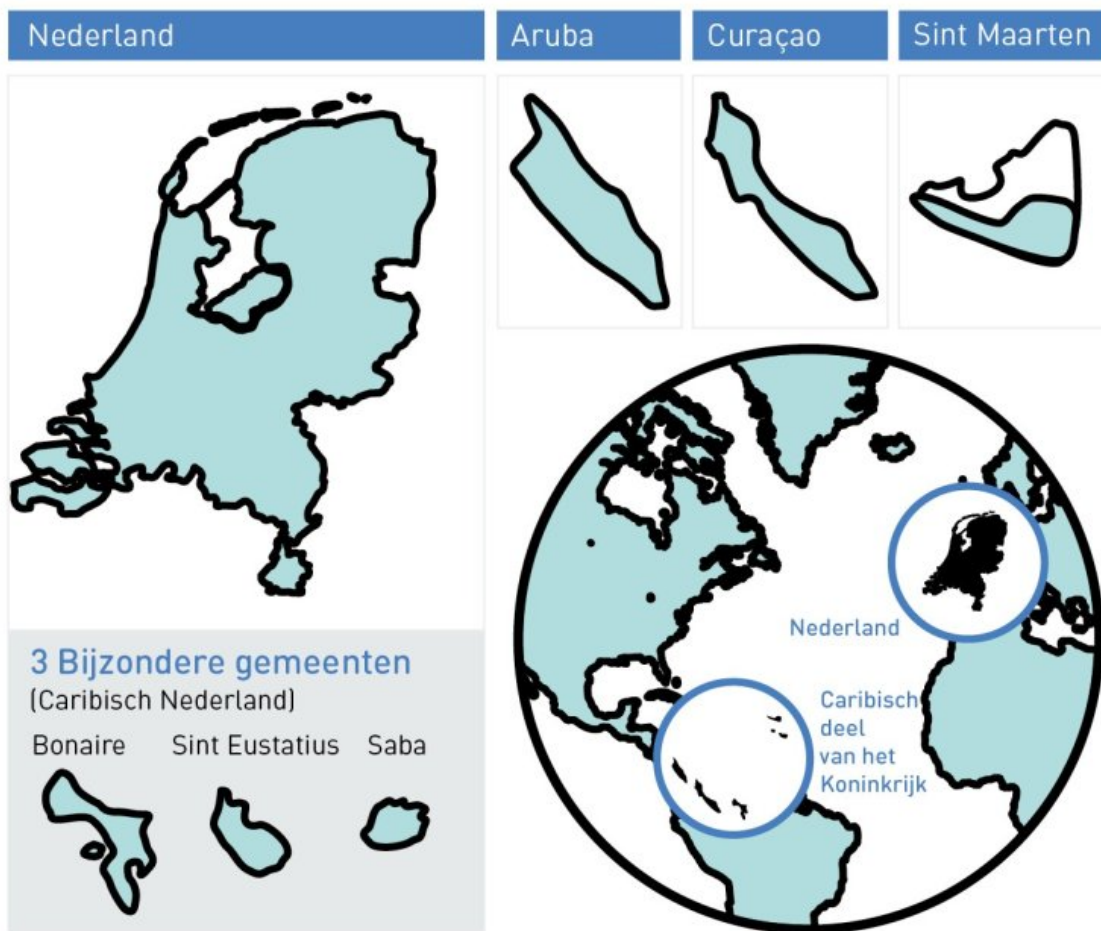
Inhoudsblok

Historie van het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden

Het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba, ook aangeduid als Caribisch Nederland) en de CAS-landen (Curaçao, Aruba en het Nederlandse deel van Sint Maarten). De eerste drie eilanden hebben sinds 10 oktober 2010 de status van afzonderlijke openbare lichamen binnen Nederland. Deze 'bijzondere gemeenten' vallen niet onder een provincie, maar rechtstreeks onder het Rijk, met een Rijksvertegenwoordiger als bestuurlijke schakel. Voorafgaand aan die wetwijziging waren de BES-eilanden onderdeel van de Nederlandse Antillen, een voormalig land binnen het Koninkrijk der Nederlanden. De CAS-landen hebben, net als Nederland, de status van autonoom land binnen het Nederlandse Koninkrijk. Curaçao en Sint Maarten kregen die status met de opheffing van de Nederlandse Antillen; Aruba kreeg die status al in 1986 (Ministerie van BZK, 2021; Spies et al., 2015).

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit 4 landen:
Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

KB } nationale bibliotheek

[Magnify!](#)

Wsob geldt ook voor BES-eilanden

Sinds de opheffing van de Antillen in 2010 is de Antilliaanse wetgeving stap voor stap vervangen door de Nederlandse. Voor de BES-eilanden is sprake van een differentiatiebepaling. Die maakt het mogelijk regels op te stellen en maatregelen te nemen die - in meer of mindere mate - afwijken van regelgeving in het Europese deel van Nederland (Ministerie van BZK, 2021; Spies et al., 2015). Vanuit de Nederlandse wetgeving is ook de [Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen](#) (Wsob) op de BES-eilanden van toepassing, met uitzondering van de artikelen die geen toegevoegde waarde hebben voor deze eilanden (Van Engelshoven, 2017). De bibliotheken op de BES-eilanden hebben te maken met een aantal specifieke uitdagingen, zoals de gevolgen van de meertaligheid voor de samenstelling van de collectie en - bij Saba en Sint Eustatius - de kleine inwoneraantallen. Dit maakt het lastig om te voorzien in een volwaardige bibliotheekvoorziening, die voldoet aan de richtlijnen van de Wsob (Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), 2018).

Steeds verdere integratie CAS-eilanden

De status aparte van Curaçao, Aruba en Sint Maarten (de CAS-eilanden) maakt dat de bibliotheken van deze eilanden formeel niet onder de werkingssfeer van de Wsob vallen. In de beleidsreactie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op de evaluatie van de Wsob is de wens geuit om voor de CAS-eilanden ook de aansluiting op de digitale bibliotheek te regelen. Door de sluiting van alle vestigingen tijdens de coronacrisis begin 2020 groeide die roep. Sinds juni 2020 kunnen alle inwoners

van de eilanden in Caribisch Nederland gebruikmaken van de online Bibliotheek (KB, 2021). Daarnaast hebben de landen de wens uitgesproken aansluiting te zoeken bij andere landelijke programma's, waaronder BoekStart. Om die reden worden ook de CAS-eilanden meegenomen in het op te stellen meerjarenplan voor het Caribisch gebied en wordt onderzocht wat nodig is voor aansluiting. Dit plan wordt in samenspraak en samenwerking met de bibliotheken, de Openbare Lichamen, het ministerie van OCW en de KB opgesteld (Van Engelshoven, 2020).

Bibliotheekvoorzieningen naar hoger plan

Op de CAS-eilanden zijn vijf bibliotheken te vinden: de Biblioteka Nashonal Kòrsou in Willemstad op Curaçao, drie vestigingen van de Biblioteca Nacional Aruba, en de Sint Maarten Library op Sint Maarten. De BES-eilanden kennen drie openbare bibliotheken: de Queen Wilhelmina Library op Saba, de Gertrude Judson Bicentennial Public Library in Oranjestad op Sint Eustatius en de Biblioteka Públika Boneiru in Kralendijk op Bonaire. Tijdens de ontwikkeling van de Wsob was bekend dat de bibliotheken op de BES-eilanden niet hetzelfde voorzieningsniveau hadden als de openbare bibliotheken in Nederland. Daarom hebben de BES-eilanden in 2012 een eenmalige bijzondere uitkering ontvangen om de lokale bibliotheken naar een hoger niveau te brengen. De bibliotheken op de BES-eilanden hebben daarmee onder andere ingezet op huisvesting, collectievorming, automatisering en professionalisering (Van Engelshoven, 2017). Daarnaast zijn de bibliotheken de afgelopen jaren bezig geweest om hun uitleensysteem te automatiseren. Zij hebben voor hetzelfde open source-systeem gekozen als de bibliotheek op Sint Maarten, zodat ze kunnen samenwerken bij onder andere trainingen en ondersteuning (Commissie voor OCW, 2018).

Naar een nieuwe bibliotheek op Bonaire

Op Bonaire verhuist de bibliotheek in 2025 naar een nieuw onderkomen, vooruitlopend op een veel grotere (2500 m²) en structurele locatie. De nieuwe locatie biedt onder andere een multifunctionele ruimte met keuken en infobalie, een kidsplace, een jongerenruimte met 'chill-cave', een MakerSpace, vergaderruimtes en kantoren. Ook biedt de nieuwe locatie veel meer ruimte voor programmering dan het huidige pand. Daarnaast is de wens dat de bibliotheek vanaf 2026 een zelfstandige organisatie is; nu is de bibliotheek nog een overheidsinstantie (Goosen, 2024; Van den Dool, 2025).

Nederlands Caribisch Bibliotheeknetwerk

In 2022 bracht de Universiteit van Aruba een rapport uit met een inventarisatie en advies over kansen en uitdagingen bij de implementatie en de uitbreiding van de Wsob op de eilanden. Het onderzoek werd uitgevoerd in het kader van de Netwerkagenda. Uit het onderzoek bleek dat er sprake is van een dubbele achterstand, enerzijds vanwege sociale problematiek op de eilanden, en anderzijds vanwege onvoldoende beschikbare middelen om de kerntaken optimaal uit te kunnen voeren. Bibliotheken zijn hierdoor niet adequaat toegerust om de tweedeling in de samenleving op het gebied van de maatschappelijke opgaven uit de Netwerkagenda te overbruggen: geletterdheid, participatie in de informatiesamenleving en een Leven Lang Leren. De bereidheid om samen te werken en een bijdrage te leveren aan de maatschappelijke opgaven is groot. De Universiteit van Aruba adviseert dan ook een Nederlands Caribisch Bibliotheeknetwerk te formaliseren, waarbij alle zes de eilanden zijn aangesloten. Dit leidt niet alleen tot meer samenwerking onderling maar ook tot meer samenwerking met het netwerk uit Europees Nederland (Alofs et al., 2022).

Dutch Caribbean Library Association

De bibliotheken op de BES-eilanden zijn onderdeel van het Nederlandse netwerk en werken samen met andere bibliotheken in de regio. Zo is in 2012 de Dutch Caribbean Library Association (DCLA) opgericht, waarbinnen de bibliotheken en kenniscentra op de voormalige Nederlandse Antillen en Suriname zoveel mogelijk samenwerken.

Sinds 2018 deelname aan Gegevenslevering Wsob

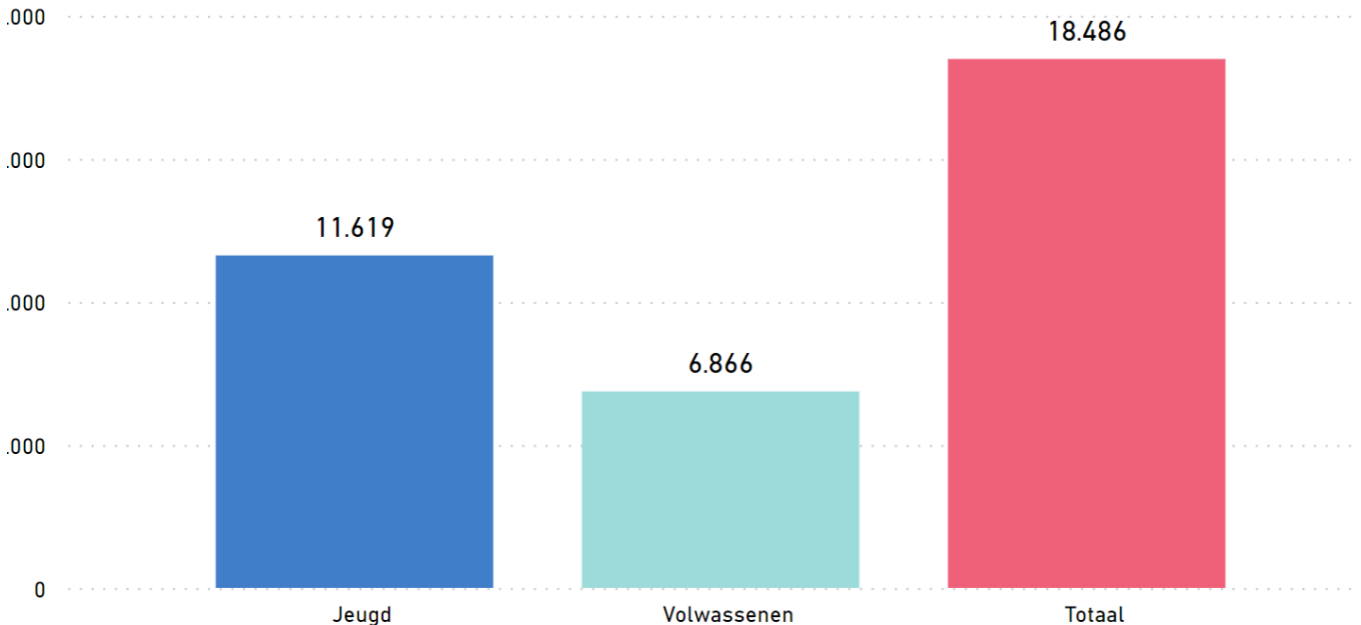
In 2018 vroeg de KB als onderdeel van de jaarlijkse Gegevenslevering Wsob voor het eerst ook de bibliotheken op de BES-eilanden om gegevens over het kalenderjaar 2017. Vanaf 2022 worden ook de bibliotheken op Curaçao, Aruba en Sint Maarten benaderd om - vrijwillig - deel te nemen aan de gegevenslevering. In de gegevenslevering over 2021 zijn ook de gegevens van de bibliotheek op Aruba vertegenwoordigd; de gegevenslevering over 2022 bevat voor het eerst data van alle BES- en CAS-eilanden. De kwaliteit van de gegevensverzameling is de afgelopen jaren verbeterd, maar is nog niet op hetzelfde niveau als bij de bibliotheken in Europees Nederland. Daardoor zijn de resultaten voor het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden beperkter en zijn ze niet direct met de resultaten voor Europees Nederland te vergelijken.

Eén op de twintig inwoners lid van bibliotheek

Van de circa 365 duizend inwoners van het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden was in 2023 5% lid van de bibliotheek. Dit lidmaatschapspercentage verschilt echter sterk per eiland. Op Sint-Eustatius (26%), Sint Maarten (25%) en Saba (16%) is een beduidend groter deel van de bevolking lid van de bibliotheek dan op Bonaire (4%), Aruba (3%) en Curaçao (1%) (Schrijen & Huwaë, 2024; CBS, 2024; United Nations, 2024).

Afbeelding

Aantal bibliotheeklidmaatschappen Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden 2023

Bron: Schrijen & Huwaë, 2024.

* Tot 2021 is alleen data aangeleverd door bibliotheken op de BES-eilanden. Vanaf 2021 zijn de bibliotheekstatistieken aangevuld met data van Aruba. Vanaf 2022 zijn de bibliotheekstatistieken verder aangevuld met data van Curaçao en Sint Maarten.

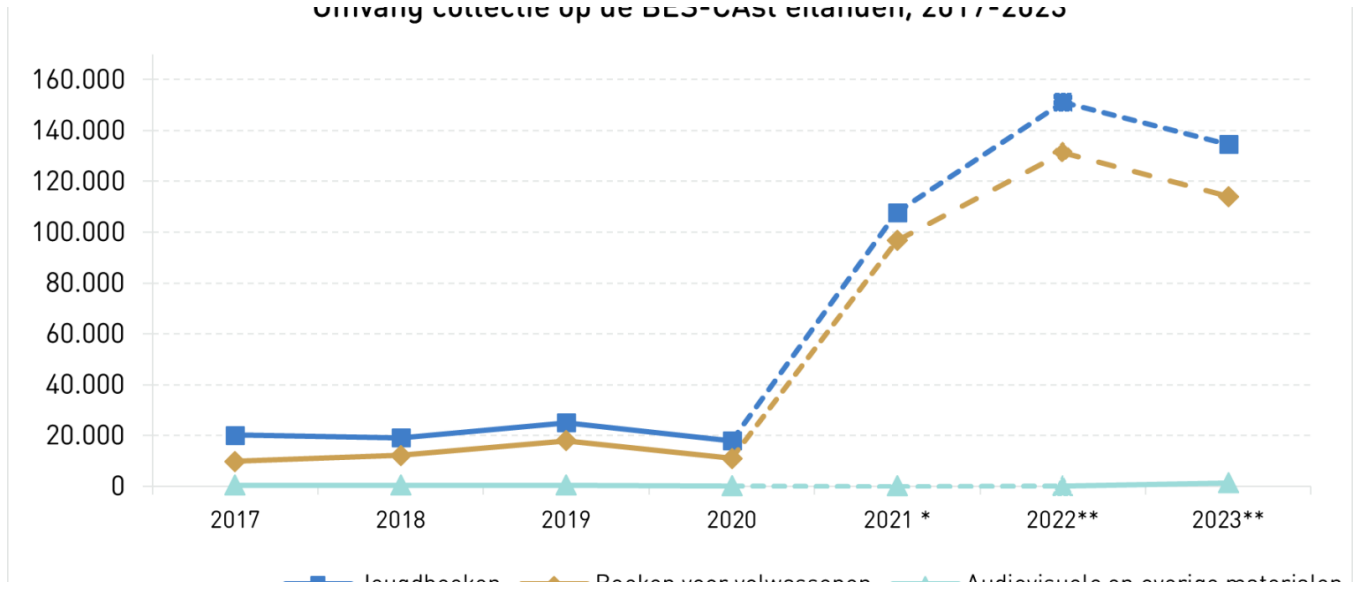
** Vanwege veranderingen in de bibliotheekorganisaties is het aantal lidmaatschappen in 2022 en 2023 niet goed met elkaar vergelijkbaar.

Ruim 249 duizend fysieke materialen voor bewoners BES- en CAS-eilanden

De bibliotheken in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden hadden in 2023 een fysieke collectie met een omvang van ruim 249 duizend materialen. De gezamenlijke collectie bestaat grotendeels uit fysieke jeugdboeken (ruim 134 duizend) en boeken voor volwassenen (ruim 114 duizend), en een klein deel uit audiovisuele en overige materialen (1.266).

Afbeelding

Omvang collectie op de BES-eilanden, 2017-2023

Bron: Schrijen & Huwaë, 2024.

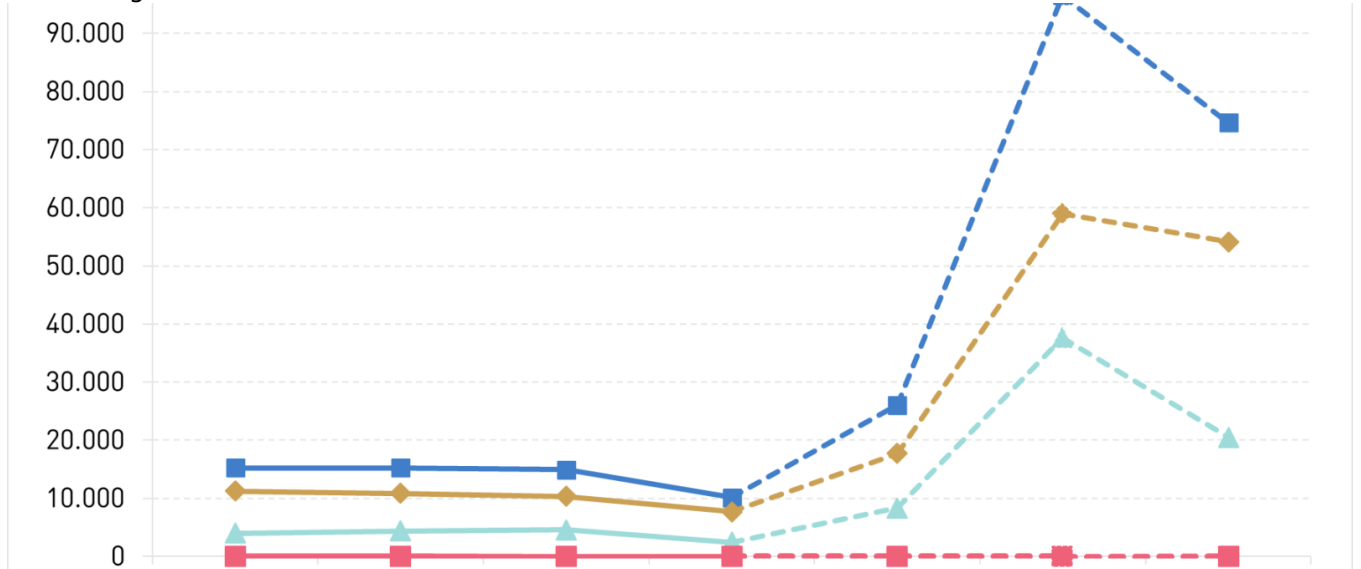
* Tot 2021 is alleen data aangeleverd door bibliotheken op de BES-eilanden. Vanaf 2021 zijn de bibliotheekstatistieken aangevuld met data van Aruba. Vanaf 2022 zijn de bibliotheekstatistieken verder aangevuld met data van Curaçao en Sint Maarten.

** Vanwege veranderingen in de bibliotheekorganisaties is de omvang van de collectie in 2022 en 2023 niet goed met elkaar vergelijkbaar.

Ruim 74 duizend uitleningen

In totaal werden de materialen in de collectie in 2023 ruim 74 duizend keer uitgeleend. Gemiddeld werden er bijna 4 boeken per lid geleend. Het aantal uitleningen bestond voor 68% uit uitleningen van jeugdboeken. Dit is in lijn met de ledenaantallen: 63% van het aantal leden was in 2023 jeugdlid. Audiovisuele materialen worden vanaf 2019 niet meer uitgeleend, maar beschikbaar gesteld voor gebruik in de bibliotheek (Schrijen & Huwaë, 2024).

Afbeelding

Bron: Schrijen & Huwaë, 2024.

* Tot 2021 is alleen data aangeleverd door bibliotheken op de BES-eilanden. Vanaf 2021 zijn de bibliotheekstatistieken aangevuld met data van Aruba. Vanaf 2022 zijn de bibliotheekstatistieken verder aangevuld met data van Curaçao en Sint Maarten.

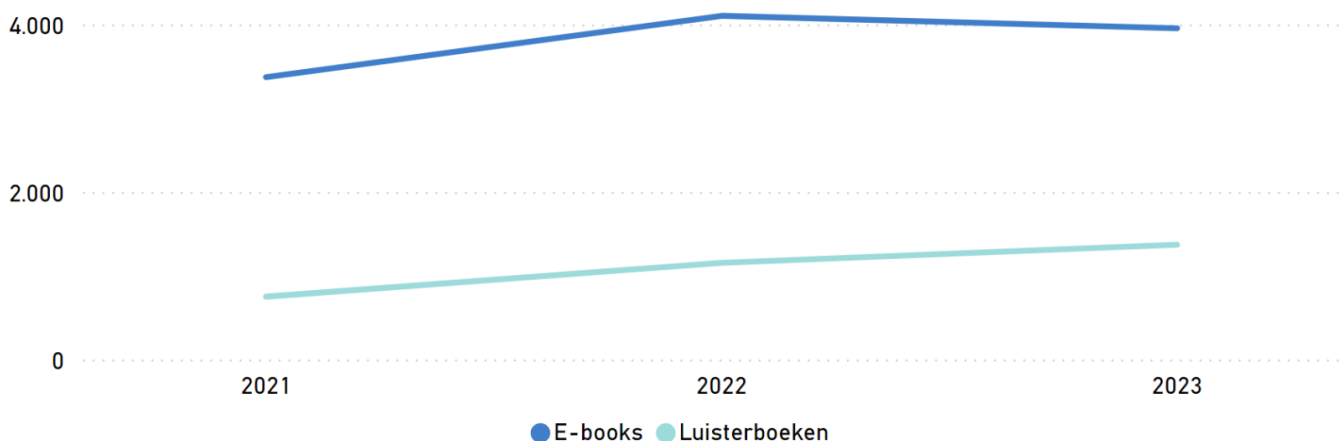
** Vanwege veranderingen in de bibliotheekorganisaties is het aantal uitleningen in 2022 en 2023 niet goed met elkaar vergelijkbaar.

Toegang tot de online Bibliotheek

Evenals voor de bibliotheken in Europees Nederland wordt ook het aanbod van de bibliotheken op de BES-eilanden doorontwikkeld. Zo kunnen bibliotheekleden op de eilanden in het Caribisch deel van het Koninkrijk sinds juni 2020 gebruikmaken van de collectie van de landelijke digitale openbare bibliotheek via de [online Bibliotheek](#) (KB, 2018). Zij hebben hiermee toegang tot dezelfde collectie e-books als bibliotheekleden in Europees Nederland, bestaande uit 41,6 duizend e-books en 10,6 duizend luisterboeken. In 2023 steeg het aantal online leden op de BES- en CAS-eilanden in totaal met 21% naar 775. Zij leenden gezamenlijk 3.955 e-books (-4% t.o.v. 2022) en 1.370 luisterboeken (+19% t.o.v. 2022) (KB, 2024).

Afbeelding

Aantal uitleningen via de online Bibliotheek, 2021-2023

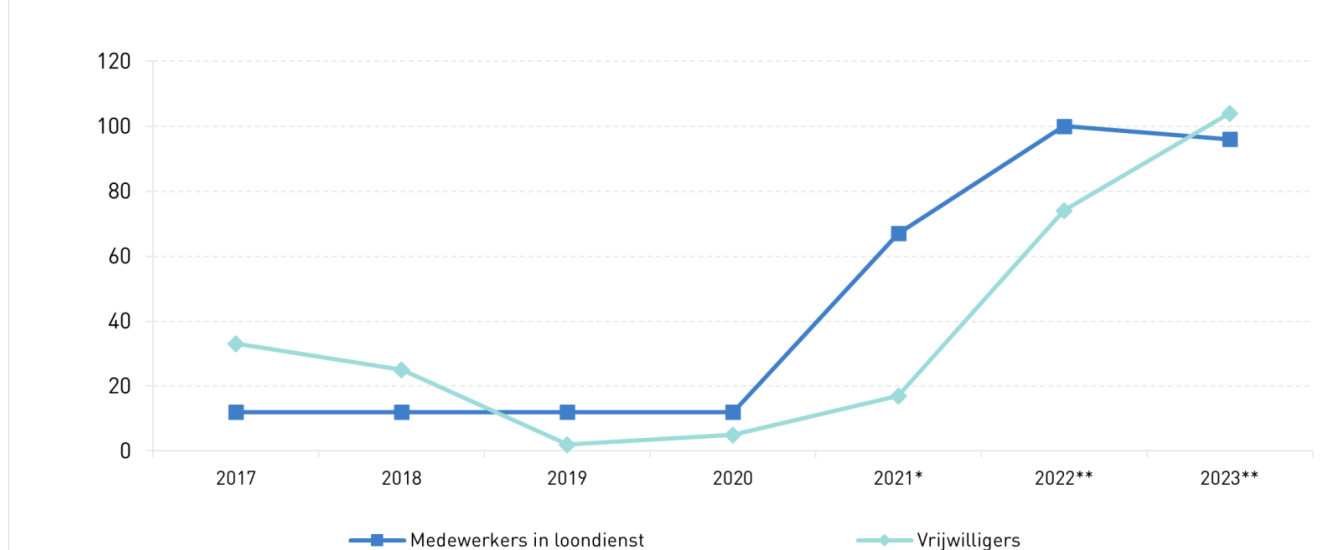
KB, 2024

Verschillende inzet personeel en vrijwilligers

De bibliotheken op de BES- en CAS-eilanden werken voornamelijk met personeel in loondienst. Op Bonaire, Sint Eustatius, Aruba en Sint Maarten waren in 2023 geen vrijwilligers structureel actief. Op Saba en Curaçao waren weliswaar meer vrijwilligers actief dan personeelsleden in loondienst, maar deze vrijwilligers vulden slechts een klein deel van het aantal werkzame uren per week in (Schrijen & Huwaë, 2024).

Afbeelding

Aantal medewerkers en vrijwilligers werkzaam op de BES-CAS eilanden, 2021-2023

Bron: Schrijen & Huwaë, 2024.

* Tot 2021 is alleen data aangeleverd door bibliotheken op de BES-eilanden. Vanaf 2021 zijn de bibliotheekstatistieken aangevuld met data van Aruba. Vanaf 2022 zijn de bibliotheekstatistieken verder aangevuld met data van Curaçao en Sint Maarten.

Bronnen

- Alocs, L., Bant, J. & Franken, T. (2022). [Het maakt uit waar je bibliotheek staat. Maatschappelijke Uitdagingen en een Nederlands Caribische Netwerkagenda voor Geletterdheid, Participatie in de Informatiesamenleving en Leven Lang Leren](#). Aruba: University of Aruba
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2024). [Caribisch Nederland; bevolking; geslacht, leeftijd, burgerlijke staat](#).
- Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) (2018). [Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen \(Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen\). Verslag van een schriftelijk overleg](#). Kamerstuk 33 846, nr. 53, 19-3-2018.
- Dool, A. van den (2025). Bonaire krijgt een nieuwe bibliotheek. 'De kracht van het eiland staat centraal'. In: *Bibliotheekblad* 29, nr. 1.
- Engelshoven, I. van (2017). [Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen \(Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen\). Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal](#). Kamerstuk 33846, nr. 52, 22-12-2017.
- Engelshoven, I. van (2020). [Beleidsreactie evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal](#). Kamerstuk 23913228, 2-4-2020.
- Goosen, M. (2024). [Bonaire krijgt een community library](#). Geraadpleegd op 29-1-2025.
- KB (2018). [Online Bibliotheek beschikbaar op BES-eilanden](#). Geraadpleegd op 1-10-2024.
- KB (2021). [Pilot met boeken naar Caribisch Nederland](#). Geraadpleegd op 29-1-2025.
- KB (2023). [Bonaire: de beste bibliotheek van Nederland in 2026?](#) Geraadpleegd op 29-1-2025.
- KB (2024). [Datawarehouse](#).
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) (2021). [De Staat van het Bestuur 2020](#). Den Haag: Ministerie van BZK.
- Schrijen, B. & Huwaë, S. (2024). [Bibliotheekstatistiek 2023](#). Den Haag: KB.
- Spies, J., Soons, A., Thodé, G., Verhey, L. & Weekers, F. (2015). [Vijf jaar verbonden. Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland](#). Den Haag: Commissie evaluatie en uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland & Sociaal Cultureel Planbureau (SCP).
- United Nations (2024). [Data Portal Population Division](#).